

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017 (HE 134/2016 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 24.10.2016.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Mauri Kotamäki, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö Tuija Oivo, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Päivi Yli-Pietilä, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylitarkastaja Niina Kiviaho, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Kirsi Kangaspunta, opetus- ja kulttuuriministeriö
- yksikön päällikkö Eine Kela, Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- johtaja Tuula Säynätmäki, Keski-Suomen TE-toimisto
- tutkimusjohtaja Essi Eerola, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- tutkimuspäällikkö Antti Kauhanen, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- asiantuntija Pekka Sauramo, Palkansaajien tutkimuslaitos
- ekonomisti Henna Busk, Pellervon taloustutkimus PTT
- ekonomisti Heikki Taulu, Akava ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- erityistuetun asumisen ohjaaja Marko Peitsoma, Samaria ry
- työllisyysasioiden päällikkö Pirjo Väänänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- työmarkkinajohtaja Janne Makkula, Suomen Yrittäjät ry
- pääekonomisti Ralf Sund, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö - TVY ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- Keski-Suomen TE-toimisto

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp

- Suomen Kuntaliitto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan kuluvana vuonna 1,1 %. Maltillisen kasvun taustalla on etupäässä yksityisen kulutuksen ja investointien myönteinen kehitys. Taloudellisen aktiviteetin elpymisen myötä myös työllisyys kääntyy hitaaseen kasvuun. Työllisten määrän arvioidaan lisääntyvän 0,3 % ja työttömyysasteen laskevan 8,8 prosenttiin.

Kuntatalous on kehittynyt odotuksiin nähden kohtuullisesti, missä kuntien omilla säästötoimenpiteillä on ollut merkittävä vaikutus. Tulevaisuuden näkymät ovat kuitenkin hyvin haastavat, sillä toimintaympäristöön, tulopohjaan ja kustannuskehitykseen kohdistuu useita paineita ja velkaa joudutaan yhä ottamaan lisää. Valiokunta pitää tärkeänä, että talousarvioesityksessä ehdotetut toimenpiteet ja vastuiden muutokset toteutetaan siten, että kunnan talouden perusta pysyy vakiintuneena ja että valtion ja kuntien kustannusten jako tarkistetaan sovitun mukaisesti.

Myönteisestä kehityksestä huolimatta työllisyystilanne on edelleen huono. Lisäksi työttömyyden rakenne on muuttunut oleellisesti huonompaan suuntaan. Elokuun lopussa TE-toimistoissa oli yhteensä 342 500 työtöntä työnhakijaa, joista yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 127 900. Tämä on 15 100 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä oli vuodessa kasvanut 9 200 henkilöllä. Saadun asiantuntijaselvityksen perusteella valiokunta pitää todennäköisenä, että hallituksen tavoite työllisyysasteen nostamisesta 72 %:iin ei toteudu tällä vaalikaudella.

Talousarvioesitykseen sisältyy jo aiemmin päätettyjen lisäksi useita toimenpiteitä työllisyyden ja yrittäjyyden edistämiseksi. Hallituksen tavoitteena on edistää työllisyyttä ensisijaisesti rakenteellisten uudistusten kautta siten, että työvoimapolitiikan määrärahat täydentävät tätä toimintatapaa. Valiokunta pitää hallituksen toimenpiteitä hyvinä ja tarpeellisina, mutta katsoo, että ne ovat riittämättömiä. Valiokunta kiirehtii rakenteellisia uudistuksia työmarkkinoiden toiminnan ja joustavuuden, työnteon taloudellisen kannustavuuden sekä Suomen kilpailukykyyn parantamiseksi ja huomauttaa, että talouskasvu on paras työllisyyden hoitaja. Valiokunta pitää tärkeänä, että ratkaisujen etsimistä työllisyyden parantamiseksi jatketaan yhdessä työmarkkinajärjestöjen sekä muiden toimijoiden kanssa.

Työttömyysetuuksien aktiivikäyttö

Julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahaksi (32.30.51) talousarviossa ehdotetaan 422,2 miljoonaa euroa, jossa on vähennystä 163,2 miljoonaa euroa vuoden 2016 varsinaiseen budjettiin verrattuna. Merkittävin muutos määrärahoissa on 151,1 miljoonan euron siirtäminen sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle työttömyysetuuksien aktiivikäytön laajentamiseen. Lisäksi momentilta on vähennetty 20 miljoonaa euroa säästöpäätöksenä ja opetus- ja kulttuuriministeriölle ehdotetaan siirrettäväksi 7,4 miljoonaa euroa maahanmuuttajien perusopetukseen ja valmistavaan opetukseen.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp

Työttömyysetuuksien aktiivikäyttö toteutetaan siten, että työmarkkinatukea, peruspäivärahaa ja ansiopäivärahan perusosaa käytetään palkkatuen ja starttirahan rahoitukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön momenteilta rahoitetaan palkkatukea peruspäivärahan määrään asti ja sen ylittävä osa rahoitetaan työllisyysmäärärahoista. Yrittäjiksi ryhtyville työttömille maksettava starttiraha rahoitetaan kokonaan sosiaali- ja terveysministeriön työttömyysetuusmäärärahoista ja muille kuin työttömille maksettava starttiraha työ- ja elinkeinoministeriön määrärahoista. Rahoitusta koskeva muutos on voimassa vuosina 2017 ja 2018. Uudistuksen ansiosta palkkatuella ja starttirahalla olevien keskimääräisen määrän arvioidaan kasvavan 10 000 henkilöllä vuonna 2017.

Valiokunta pitää uudistusta perusteltuna ja kannattaa esitystä. Valiokunta pitää hyvänä ja tarkoituksenmukaisena, että käyttämällä työttömyysturvaa aktiivitoimiin voidaan osin korvata työllisyysmäärärahoihin kohdistuneita leikkauksia ja välttyä määrärahojen loppumiselta kesken vuoden sekä saada samalla rahoitukseen joustavuutta.

Työvoimapalvelujen tehostaminen

TE-toimistojen toimintamenomomentille ehdotetaan 17 miljoonaa euroa työvoimapalveluiden tehostamiseen siten, että kaikille työttömille työnhakijoille laaditaan työllistämisuunnitelma ja järjestetään 3 kuukauden välein haastattelu. Uudistuksen tavoitteena on edistää työnhakijoiden palveluprosessia ja lyhentää työttömyysjaksoja. Palveluiden järjestämistä siirretään mahdollisuuksien mukaan yksityisten palveluntuottajien hoidettavaksi.

Nykyisessä mallissa TE-toimistot käyttävät haastattelujen toteuttamisessa tarveharkintaa. Ne asiakkaat, joilla on arvioitu olevan edellytykset työllistyä suoraan avoimille työmarkkinoille, ovat omaehtoisen työnhaun piirissä. TE-toimisto on heihin yhteydessä tarveharkintaisesti ja silloin, kun asiakas sitä itse pyytää.

Valiokunta pitää uudistusta hyvänä, mutta kiinnittää huomiota siihen, että uudistuksen myötä TE-toimistojen työtaakka lisääntyy huomattavasti. TE-toimistojen henkilöstövähennykset ovat viime vuosina työttömyyden samanaikaisesti kasvettua johtaneet nykymallillakin tilanteeseen, jossa työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan "haastatteluvajetta" on noin 260 000 työttömän kohdalla. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen toteuttamiseksi TE-toimistoille varattujen resurssien riittävyttä seurataan ja että niitä tarvittaessa lisätään.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että haastatteluissa työttömälle työnhakijalle voidaan osoittaa tuloksellinen jatkopolku, koska muussa tapauksessa kolmen kuukauden välein tehtävä haastattelu ei ole toiminnan tuloksellisuuden, vaikuttavuuden ja asiakashyödyn näkökulmasta perusteltua.

Jatkopolkujen löytäminen edellyttää valiokunnan saaman selvityksen mukaan merkittävää lisäystä nykyisiin aktivointimahdollisuuksiin, sillä avoimet työpaikat ja käytössä olevat aktivointitoimet eivät riitä kaikkien asiakkaiden aktivointiin. Vuoden 2017 talousarvioesityksen mukaisilla määrärahoilla arvioidaan saavutettavan vuonna 2017 noin 26 %:n aktivointiaste, mikäli työttömyysaste olisi 8,8 % ja muilta momenteilta rahoitettavissa palveluissa olisi keskimäärin runsaat 68 000 henkilöä. Valiokunta katsoo, että aktivointitoimien järjestämiseen tulee varata riittävät resurssit. Valiokunta korostaa aktivointitoimenpiteiden ja työttömyysturvajärjestelmän edelleen

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp

kehittämistä siten, että työtön voisi työttömyyden aikana ennen muuta kehittää ja ylläpitää osaamistaan ja työkykyään.

Valiokunta pitää yksityisen työvoimapalveluiden käytön lisäämistä hyvänä uudistuksena. Valiokunta katsoo, että yksityisen palvelutuottajan työelämäasiantuntemuksen käyttönotolla työttömien eri kohderyhmien palvelua voidaan merkittävästikin parantaa. Lisäksi palvelun kustannustehokkuus voidaan varmistaa tulosperusteisella palkitsemisella.

Pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut voimakkaasti, ja pitkittyvä työttömyys koskettaa kaikkia ryhmiä. Pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen ei talousarvioesityksessä ole varattu erillistä määrärahaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että heikon työllisyystilanteen vuoksi pitkäaikaistyöttömien työelämävalmiuksien ylläpitämiseen ja kehittämiseen kohdennetaan erityisiä toimenpiteitä ja tarvittaessa lisärahoitusta.

Nuorten naisten, maahanmuuttajien ja heikosti koulutettujen miesten työllisyysaste on keskimääräistä alhaisempi. Valiokunta korostaa, että työllisyyden parantamiseksi erilaisia tukitoimia kannattaisi kohdentaa etenkin näille ryhmille.

Kotouttaminen

Kotouttamispolitiikan määrärahoiksi talousarviossa ehdotetaan 223 miljoonaa euroa, mikä on 58,6 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Maahanmuuttajien kotouttamiskoulutuksen määrärahoja ehdotetaan lisättäväksi 14,9 miljoonalla eurolla, jolloin kotoutumiskoulutukseen osallistujien määrä olisi keskimäärin 9 310 henkilöä.

Suomeen saapui vuonna 2015 yhteensä 32 476 ja vuonna 2016 elokuun loppuun mennessä 4 159 turvapaikanhakijaa. Elokuun loppuun 2016 mennessä kansainvälistä suojelua hakeneille oli myönnetty yhteensä 4 327 oleskelulupaa. Budjetissa vuonna 2017 turvapaikanhakijoiden määrän arvioidaan laskevan noin 10 000 henkilöön, joista 30 %:n odotetaan saavan myönteisen turvapaikkapäätöksen. Maahanmuuttovirasto päivitti syyskuussa 2016 oleskelulupa-arvionsa 8 400 myönteiseen päätökseen kuluvana vuonna.

Turvapaikanhakijoiden työllistymistä ja TE-toimistojen palveluihin osallistumista on työ- ja elinkeinoministeriössä selvitetty tarkastelemalla uusiksi työttömiksi työnhakijoiksi huhti–heinäkuun 2016 välisenä aikana ilmoittautuneiden noin 1 600:n Irakin, Somalian, Syyrian ja Afganistanin kansalaisen TE-toimiston rekistereissä olevia tietoja. Työnvälitystilastoissa tai URA-tietojärjestelmässä olevia ulkomaalaisia työnhakijoita ei erotella heidän saamansa oleskeluluvan perusteella, minkä vuoksi tarkastelussa on mukana kaikki näistä maista tulleet työttömiksi työnhakijoiksi tarkastelujakson aikana ilmoittautuneet.

Tarkastellussa ryhmässä 56 %:lle ei ole URA-tietojärjestelmässä määritelty ammatillista koulutusta. Muilla ulkomaalaisilla työttömillä työnhakijoilla ammatti on luokiteltu tuntemattomaksi reilulle kolmasosalle (36 %). Koulutusaste on tarkasteltavassa ryhmässä tuntematon vähän alle puolella (46 %), kun muiden ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden koulutusaste on tuntematon noin neljänneksellä (26 %). Valiokunta huomauttaa, että työnvälitystilastoissa olevien ulkomaalaisten ammatti- ja koulutustiedoissa on merkittävää epävarmuutta, koska eri maiden koulu-

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp

tusjärjestelmien ja tutkintojen eroavaisuuksien vuoksi ulkomaalaisten koulutustaustaa ja ammatillista osaamista on vaikea arvioida.

Kotoutumista tuetaan työvoimakoulutuksena toteutettavalla kotoutumiskoulutuksella. Koulutusta uudistetaan lisäämällä kieli- ja yhteiskuntatietouden opintojen rinnalla merkittävästi ammatillisesti suuntautuneita opetussisältöjä ja ammatillista koulutusta sekä linkittymistä työelämään. Valiokunta pitää kotouttamiskoulutuksen kehittämistä hyvänä ja tärkeänä ja korostaa kottuutumisen onnistumisessa nopeaa työllistymistä.

Jokaiselle nuorelle mahdollisuus perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että työllisyyden edistämisen kannalta merkittävin ryhmä ovat pelkän perusopetuksen varassa olevat henkilöt. Tämän ryhmän 25—64-vuotiaiden kohdalla työllisyysaste on noin 62 %, kun toisen asteen koulutuksen suorittaneilla se on 78 %. Tällä hetkellä perusopetuksen päättävistä ikäluokista noin 15 % jää vaille toisen asteen tutkintoa. Osa perusopetuksen päättävistä nuorista ei hakeudu tai pääse koulutukseen, ja osa sen aloittaneista keskeyttää opintonsa. Valiokunta toteaa, että tämä on huolestuttavaa paitsi yksittäisen nuoren tulevaisuuden myös työllisyysasteen nostamisen kannalta. Valiokunta pitää hyvänä, että talousarvioesityksessä suunnataan määrärahaa, yhteensä 14,5 miljoonaa euroa, nuorten aikuisten osaamisohjelmaan, työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön. Toimenpiteet, joilla parannetaan nuorten edellytyksiä ja mahdollisuuksia päästä perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja työllistyä, ovat tarpeen.

Valiokunta toteaa, että ammatillisen koulutuksen reformin yhtenä tavoitteena on vastata nykyistä paremmin opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin ja siten vähentää opintojen keskeyttämistä. Onnistuessaan uudistus nostaa työllisyysastetta pitkällä aikavälillä. Valiokunta pitää tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen rahoitukseen suunnitellut leikkaukset toteutetaan siten, että niillä ei vaikeuteta nuorten koulutusmahdollisuuksia.

Nuoret tarvitsevat monipuolista tukea

Nuoret työnhakijat ovat heterogeeninen ryhmä koulutuksen, työkokemuksen, valmiuksien, terveydentilan sekä perheen tai verkoston tuen suhteen. Erilaiset tuen tarpeet edellyttävät monipuolista palvelujärjestelmää. Nuorille suunnattuja palvelumuotoja onkin useita: TE-toimistojen palvelujen lisäksi on nuorten erityispalveluja, kuten Ohjaamo, Respa, nuorten työpajat ja etsivä nuoristyö. Vielä ratkaisematon ongelma on saada kaikki palveluista hyötyvät nuoret tukitoimien piiriin. Haasteena on tavoittaa ne nuoret, joilta puuttuu koulutus, työkokemus ja työllistymiseen tähtäävät tulevaisuudensuunnitelmat ja jotka eivät itse aktiivisesti hakeudu palvelujen piiriin. Heikossa työllisyystilanteessa nämä nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että henkilökohtaiset kontaktit on korvattu osin verkko- ja puhelinpalveluilla TE-toimistojen palvelupisteiden karsimisen myötä. Verkko- ja puhelinpalveluilla ei kuitenkaan pystytä palvelemaan kaikkia nuoria yhtä hyvin. Niistä näyttävät hyötyvän eniten henkilöt, joilla on selkeä elämäntilanne, ja vähiten he, joilla tilanne on monimutkainen. Kaikki nuoret eivät hallitse sähköisen palvelun käyttöä, vaikka niin yleisesti

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp

oletetaan. Toistaiseksi osalla nuorista tätä osaamista on vain vapaa-ajan toimien tarpeisiin. Valiokunta korostaa nuorten saaman henkilökohtaisen palvelun tärkeää merkitystä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että nuorten tukemisen palvelujärjestelmästä luodaan toimiva siten, että se tavoittaa nuoret ja että sillä kyetään tehokkaasti ja tuloksellisesti heitä palvelemaan. Asiantuntijakuulemisessa tuli esille, että työvoimapalvelujen tehostamiseksi suunnitellun henkilökohtaisen haastattelun toteuttaminen parantaa myös nuorten tukemisen mahdollisuuksia.

Turvakotien asema

Viime vuonna Suomessa voimaan tullut ns. Istanbulin sopimus velvoittaa valtiota toimimaan lähisuhte- ja perheväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Suomen valtion vastuu kattaa myös turvakotipalvelujen rahoituksen. Muutoksen myötä turvakotipaikoista tuli asiakkaalle maksuttomia, eikä niihin enää tarvita maksusitoumusta.

Istanbulin sopimus edellyttää, että turvapaikkoja on käytettävissä riittävästi. Sopimuksen selvitysmuistiossa viitatus Euroopan neuvoston perheväkivaltaa vastustavan erikoisyksikön suosituksen (EG-TFG (2008)6) mukainen perhepaikkojen määrä tulisi Suomessa olla 500—530 paikkaa (TyVM 15/2014 vp).

Tällä hetkellä maamme turvakodeissa on 118 perhepaikkaa ja turvakotipalvelujen tuottajia on 19. Terveystieteiden ja hyvinvointilaitoksen selvityksestä ilmenee, että vuonna 2015 turvakodeissa oli 3 055 asiakasta. Tilanpuutteen takia yhteensä 1 182 asiakasta, aikuinen tai mukana tullut lapsi, jouduttiin ohjaamaan toiseen turvakotiin. Tätä on tapahtunut erityisesti pääkaupunkiseudulla. Turvakotien käyttöaste vaihtelee paljon toimintavuoden aikana turvakodista toiseen.

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2017 ehdotetaan turvakotitoiminnan menoihin yhteensä 13,6 miljoonan euron määrärahaa, jossa on 2 miljoonan euron lisäys vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Valiokunta on aikaisemmin mietinnössään (TyVM 15/2014 vp) arvioinut, että vuodelle 2015 osoitettu yhteensä 11,55 miljoonan euron määräraha riittää 121 perhepaikkaan 20 turvakodissa. Valiokunnan saaman asiantuntijalausunnon mukaan vuoden 2016 valtion talousarviossa oli osoitettu 11,3 miljoonaa euroa turvakotipalvelujen tuottamiseen ja jatkossa valtio ohjaa turvakotiverkoston vahvistamiseen varoja siten, että rahoitus nousee vuosien 2017—2019 aikana yhteensä 50 % verrattuna vuoden 2016 tasoon.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää myönteisenä määrärahan nostoa, mutta pitää 2 miljoonan euron lisäystä liian pienenä kuromaan kiinni vajausta, joka maamme turvakotipaikoissa on Istanbulin sopimukseen liittyvään suositukseen verrattuna. Valiokunta kiirehtii valtion toimia turvapaikkaverkoston saamiseksi asteittain Istanbulin sopimuksen edellyttämälle tasolle, kuten eduskunta on aikaisemmin lausumallaan edellyttänyt (EV 307/2014 vp).

Valiokunta toteaa, että riittävien resurssien turvaamiseksi on tärkeää saada kattavasti tietoa palvelujen tarpeesta ja käyttämisestä. Tämä edellyttää säännöllistä tiedonkeruuta.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp

Työsuojelu

Harmaan talouden torjunta on hallitusohjelman mukaan painopiste. Valiokunta pitää tätä perusteltuna linjauksena ja korostaa työsuojelun merkitystä yhtenä osana harmaan talouden torjuntaa.

Harmaan talouden torjuntaan osoitetut valvontaresurssit on sijoitettu pääosin Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueelle. Toimintaa on rahoitettu mm. siirtämällä resursseja muilta työsuojelun vastuualueilta Etelä-Suomen alueelle. Tämä on aiheuttanut pienillä vastuualueilla vaikeuksia ylläpitää riittävän monipuolista työsuojelun valvonnan osaamista.

Etelä-Suomen työsuojelun vastuualueella on 27 tarkastajaa, jotka valvovat tilaajavastuulain noudattamista koko maassa. Näiden lisäksi vastuualueella on 6 ulkomaalaistarkastajaa, jotka valvovat ulkomaalaislain ja lähettyjä työntekijöitä koskevan lain noudattamista. Koska resurssit ovat olleet riittämättömät, vastuualue on joutunut vahvistamaan ulkomaalaisvalvontaa siirtämällä toimintaan resursseja muusta valvonnasta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että harmaan talouden torjuntaan varataan riittävästi resursseja. Valiokunta pitää kuitenkin ongelmallisena sitä, että ulkomaalaislain ja lähetettyjä työntekijöitä koskevan lain valvontaan ohjataan yhä kasvava osuus työsuojelun muista valvontaresursseista.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tarja Filatov sd
varapuheenjohtaja Heli Järvinen vihr
jäsen Pertti Hakanen kesk (osittain)
jäsen Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Reijo Hongisto ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Leena Meri ps
jäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Eero Suutari kok
jäsen Martti Talja kesk

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp

jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen
valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Suomen talouden tilanne on edelleen vakava ja kokonaiskuva talouskasvusta erittäin vaisu. Bruttokansantuotteen uskotaan vuonna 2017 nousevan kuusi miljardia euroa, työttömyysasteen laskevan 8,8 prosenttiin. Kilpailukyky sopimuksen seurauksena nimellisansioiden kasvun ennuste on vain 0,8 prosenttia. Suomen julkinen talous pysyy alijäämäisenä lähivuodet, vaikka hallitus tekee mittavia leikkauksia palvelujen rahoitukseen ja tulonsiirtoihin.

Hallituksen toimissa korostuvat menoleikkaukset, vaikka kansainväliset kokemukset osoittavat, että lähes yksinomaan mittaviin leikkauksiin perustuva politiikka voi vaarantaa työllisyyden lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Leikkaukset vähentävät suoraan julkisella sektorilla työskentelevien määrää. Kilpailukyky sopimus leikkaa erityisesti kuntien rahoitusta ja työllisyyttä. Lisäksi koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen suunnatut leikkaukset vaarantavat tulevaisuuden kilpailukyvyn.

Työ- ja elinkeinotoimistoissa oli elokuun 2016 lopussa 342 500 työtöntä työnhakijaa, mikä on 4 200 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Vuoden 2015 lopussa työttömiä oli 337 400, mikä on 22 900 enemmän kuin vuotta aiemmin 2014. Vaikka työttömien määrän käännekehitys on toivottavasti koettu, on kehitys vielä hentoa ja työttömyyden lasku vaatimatonta. Pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut useita vuosia, ja hallituksella on käsissään pitkäaikaistyöttömyyden kyseenalainen Suomen ennätys.

Pysyäkseen työllisyystavoitteissaan hallituksen tulisi työpaikkoja synnyttävien toimien lisäksi panostaa enemmän työttömien työllistymistä auttavaan työvoimapolitiikkaan. Työvoimapolitiikkaa pitää tehostaa ja rakenteita uudistaa määräraha-leikkausten sijasta. Erityisen vaarallisia ovat koulutukseen kohdistuvat säästöt, koska työmarkkinoiden rakennemuutokset edellyttävät monen kohdalla uuden osaamisen hankkimista, jopa kokonaan uuteen ammattiin opiskelua.

Pitkäaikaistyöttömyys ja vaikeasti työllistettävien määrä lisääntyy voimakkaasti. Jopa nuorten pitkäaikaistyöttömyys kasvaa. Tämän vuoksi on otettava käyttöön nopeasti vaikuttavia täsmätoimia työllisyyden parantamiseksi ja syrjäytymisen vähentämiseksi ja estämiseksi. Hallituksen budjetissa ei näitä toimia ole riittävästi.

1 Työllistämisseteli

Vuoden 2016 valtion tulo- ja menoarvion käsittelyn yhteydessä Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä esitti vaihtoehtobudjetissaan työmarkkinatuen käyttöä aktiivisena työllistämissetelinä yli kuusi kuukautta työttömänä olleiden, työmarkkinatukeen oikeutettujen työttömien työnhakijoiden työllistämiseksi. Hallituksen esittämä työmarkkinatukimalli on askel oikeaan suunaan, koska se tuo lisäresurssia palkkatuella työllistämiseen, mutta se ei tuo helpotusta tukibyrokraattian eikä helpota TE-toimistojen työmäärää.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp Eriävä mielipide 1

On luotava automaattinen työllistymisaseteli, jonka saa käyttöön tietyin kriteerein ilman erikseen tehtävää viranomaispäätöstä. Setelimalli tuo järjestelmään ketteryyttä, ja yksinkertaisuus tuo säästöjä, vauhdittaa työllistymistä, lisää työttömän omatoimisuutta ja vapauttaa TE-toimistojen henkilökunnan osaamista ja palveluaikaa muihin työllistymistä edistäviin toimiin.

2 Palkkatukimalli

Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä on esittänyt porrastetun palkkatuen mallia, jossa työllisyysmäärärahaa käytetään osana palkkatukea. Mallissa palkkatuen taso ja kesto on, tiettyjen edellytysten täytyessä, normaalia palkkatukea suurempi ja pidempi. Näin tuen myöntämiseen liittyviä hallinnollisia kuluja voidaan vähentää.

Korotettua palkkatukea maksettaisiin automaattisesti neljässä erilaisessa tapauksessa: 1) yli vuoden työttömänä olleen eli pitkäaikaistyöttömän työllistämiseen 2) tasoltaan suurempana yli kaksi vuotta työttömänä olleen työllistämiseen 3) vajaakuntoisen työllistämiseen sekä 4) yli 55-vuotiaan, yli kuusi kuukautta työttömänä olleen työllistämiseen. Kahdessa viimeisessä ryhmässä tukea voitaisiin jatkaa ilman uutta työttömyysjaksoa työvoimaviranomaisen harkinnalla.

3 Nuorisotakuu

Sipilän hallituksen toimikauden aikana on alle 30-vuotiaiden nuorten pitkäaikaistyöttömyys noussut 3 000 nuorella. Edellisen hallituksen viimeisessä tulo- ja menoarvioesityksessä oli nuorisotakuun toimeenpanemiseen varattu määrätahaja TEM:n, OKM:n ja STM:n pääluokissa yhteensä noin 60 000 000 euroa. Sipilän hallituksen talousarvioesityksen perusteluissa mainitaan nuorisotakuun edistäminen, mutta määrärahoja sille ei ole osoitettu. Lisäksi ammatillisen koulutuksen säästöt vaarantavat heikoimmassa asemassa olevien nuorten opintojen läpäisyn.

Nuorten palveluissa painotetaan entistä enemmän verkkopalveluita. Niistä hyötyvät nuoret, joilla on selkeä elämäntilanne. Eniten tukea tarvitsevat nuoret tarvitsevat yhä kasvokkaista palvelua. Monen nuoren kohdalla työ pitää elämässä kiinni. Tämän vuoksi palkkatuettua työtä pitää pystyä tarjoamaan myös nuorille.

Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä pitää tärkeänä, että nuorisotakuun määrärahat turvataan ja nuorisotakuuta kehitetään edelleen. Kuntien rooli ja merkitys palveluketjun ja nuorisopalveluiden toimivuuden varmistamiseksi korostuu.

4 Välityömarkkinat

Työllisyysmäärärahojen leikkaus on kohdennettu pääsääntöisesti kolmannelle sektorille varatun palkkatuetun työn volyyymiin. Viime vuonna nämä tahot työllistivät 8 500 kaikkein vaikeimmin työllistyvää työtöntä. Nyt määrä romahtaa 3 000 henkilöön.

Suomessa on paljon tekemätöntä työtä, jota ei tulla teettämään markkinaehtoisesti. Osa markkinoiden ulkopuolisista tehtävistä hoituu naapuriavun kautta tai valitettavasti myös pimeillä työmarkkinoilla. Tätä työtä voidaan teettää yhteiskunnan tukemana välityömarkkinoilla. Välityömarkkinoiden idea on, että ne toimivat siirtymänä vaikean työttömyyden ja avointen työmarkki-

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp Eriävä mielipide 1

noiden välissä. Joidenkin ihmisten kohdalla ne voivat olla pysyvä vaihtoehto työttömyydelle. Vä-lityömarkkinoilla työllistetään pitkäaikaistyöttömiä ja niiden kautta voidaan tuottaa kansalaisten hyvinvointia tukevia palveluita, kuten esimerkiksi kotiapua ikääntyneille. Pitkäaikaistyöttömyy-den taltuttamiseksi tulee rakentaa tietoisesti avustavan työvoiman joukkoja, jotka voivat olla vä-lityömarkkinaluonteisia.

Nykyinen työvoimapolitiikka perustuu odotukselle työllistymisestä avoimille työmarkkinoille. Sinne eivät kuitenkaan kaikki yllä nykyisillä mm. työvoiman tuottavuus- ja tulosodotuksilla. Kol-mas sektori painottaa omissa toiminnoissaan sosiaalisia näkökulmia. Julkisin varoin tuettu työl-listämistoiminta antaa niille mahdollisuuden joustaa tuottavuus- ja tulosodotuksista. Niiden työl-listämistoimintaan liittyy usein muutakin tukea sekä ennen että jälkeen palkkatuettua jaksoa. Osa toiminnasta tukee pitkään työttömänä olleiden ihmisten arjen hallintaa.

Lisäksi on työ, joka sinänsä kuuluu julkisen palveluvelvoitteen henkeen, mutta johon ei löydy työvoimaa tai sitä ei ole varaa teettää julkisin varoin. Tällaista työtä voi olla esimerkiksi vanhusten laitoshoidossa vanhusten ulkoiluttaminen, heille lukeminen ja seuran pitäminen. Osa ympä-ristöistä tai kierrätystoiminnasta voi hyvin olla välityömarkkinoiden kontolla.

Työn roolin uudelleenajattelu ja -organisointi on tarpeen, jotta hyvinvointia lisäävä työ ja työttö-myyden hoito saadaan toimimaan. Tässä työssä voidaan hyödyntää hankintalain uudistamista.

Työn uudelleenorganisointi tehdään järjestelmällisesti ja työntekijäjärjestöjen kanssa neuvotel-len. Uudelleenorganisointi ei tarkoita ammattitaitovaatimuksista lipsumista. Kyse on siitä, että mietitään, mitkä tehtävät voidaan eriyttää nykyisistä ammattilaisten tehtävistä avustaviksi tehtä-viksi, jotta osaavampi työvoima voi keskittyä ydintehtäväänsä.

5 Työllisyyden kuntakokeilu

Viime hallituskauden työllisyydenhoidon kuntakokeilu saavutti hyviä tuloksia ja valtio tuki 20 miljoonalla eurolla vuosittain hankkeen onnistumista. Sipilän hallitus ei kuitenkaan lähtenyt jatkamaan tukea.

Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän mielestä kuntakokeilujen rahoitus tulisi palauttaa ja sitä jatkaa kolmella tasolla:

1. Asiakaspalvelua tulee kehittää
2. Alueellisia ja paikallisia verkostoja vahvistaa
3. Integroivaa työvoima- ja työmarkkinapolitiikkaa tulee laajentaa.

Kokeiluihin on varattava riittävä rahoitus.

6 Ammatillinen työvoimapolitiittinen koulutus ja kotouttaminen

Työelämän muutosvauhti on nopeaa. Ammatillinen työvoimapolitiittinen koulutus on tehokas vä-line uudistaa työttömän ihmisen osaamista ja täydentää työmarkkinoiden osaamistarvetta. Se mahdollistaa nopean reagoinnin alueen rakennemuutoksiin. Sillä myös vastataan tehokkaasti työ-

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 1

markkinoiden kohtaanto-ongelmiin. Työvoimapolitiittinen koulutus rakentaa siltaa työttömyydestä työhön.

Koulutuksen ja työttömyyden välillä on yhä voimakas kytkös. Vaikka korkeammin koulutettujen työttömyys on pahentunut, silti se on selvästi alhaisempaa ja lyhytkestoisempaa kuin pelkän peruskoulun varassa olevien tai toisen asteen opintojen suorittaneiden työttömyys. Erityisen vaikeaa on työllistyminen niillä, joilla ei ole ammatillista tutkintoa.

Hallituksen esityksessä ammatillisen työvoimapolitiittisen koulutuksen määrä puolittuu kahden vuoden takaisesta. Suunnan pitää olla päinvastainen. Ammatillisen työvoimapolitiittisen koulutuksen määrää on lisättävä.

Työttömien omaehtoisen kouluttautumisen määrä on kasvanut. Kehitys on myönteistä, mutta kaikki halukkaat eivät saa oikeutta omaehtoiseen koulutukseen, ja siksi omaehtoista koulutusta on lisättävä. Sillä voidaan myös osittain korvata ammatillista tutkintoon tähtäävää koulutusta ja muuntokoulutusta.

Nykyisin työtön voi opiskella työttömyysturvalla, jos täyttää työvoimapolitiittiset kriteerit. Kriteerit ovat moninaiset ja niiden tulkinta vaikeaa. Eri TE-toimistojen päätökset eroavat toisistaan. Siksi Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ehdottaa, että kriteereitä helpotettaisiin. Samalla helpotettaisiin TE-toimistojen ruuhkaa ja työvoimaneuvojien panosta irtoaisi enemmän varsinaiseen työnvälitykseen.

Maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt. Onnistuneen integroinnin ja työllistymisen taustalla on laadukas kotoutuminen. Ilman kielitaitoa ja yhteiskunnan tuntemusta on vaikeaa olla täysivaltaisen kansalainen.

Kotouttamiskoulutuksen volyymia on nostettu, mutta se ei vielä ole riittävällä tasolla. Lisäksi samanaikaisesti hallitus leikkaa 20 000 000 euroa työvoimapolitiittisesta koulutuksesta ja kotouttamiskoulutuksesta. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä esittää 40 miljoonaa euron määrärahan ammatilliseen työvoimakoulutukseen ja kotouttamiskoulutukseen.

7 Työttömyysturvan muutokset

Hallituksen esitys henkilökohtaisesta haastattelusta on kannatettava niiltä osin kuin siinä parannetaan työttömien palveluita ja panostetaan työttömien aktivoimiseen. Haastatteluihin kytkettävät ylimääräiset työttömyysturvan alentamismahdollisuudet eivät ole perusteltuja, koska ne vievät haastattelua väärään suuntaan. Sen tulee olla apuväline työttömän työllistymiseksi, ei lisäkontrolli aktiivisuuden testaamiseksi. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei voi kannattaa työttömyysturvan leikkauksia eikä hallituksen esitystä työttömien toimeentuloa heikentävästä karenssista, joka voisi tulla kolmen kuukauden välein tapahtuvan haastattelun seurauksena myös silloin, kun työpaikkoja ei ole tarjolla.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 1

8 TE-palveluiden resurssit

Hallituksen panostukset henkilöstöpalveluyritysten roolin kasvattamiseen eivät ole oikeasuhtaisia suhteessa tavoiteltuun hyötyyn. Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän käsityksen mukaan henkilöstön lisääminen TE-toimistoissa 300 henkilötyövuodella olisi työllistämisen kannalta tehokkaampi panostus. Vaikeasti työllistettävien henkilöiden osalta on henkilökohtaisen palvelun tarve tunnistettava ja sille on turvattava riittävät resurssit. Toimintaa ei voida sähköisillä palveluilla korvata kuin osalla työttömistä.

Kaikki eivät siis selviä sähköisten palveluiden turvin. Osa työttömistä tarvitsee tehostettua palvelua. Hyväkään työllisyystilanne ei poista tehostetun palvelun tarvetta, koska kilpailu kiristyy, työmarkkinat monimutkaistuvat ja yritysten odotukset työvoiman osaamista ja työmarkkinakelpoisuutta kohtaan kasvavat.

Pitkään työttömänä olleiden kohdalla työnhajaajat ja tukihenkilöt työpaikoilla ovat helpottaneet työnantajan ohjausvastuuta ja työntekijän integroitumista työhön. Myös työllistämistuen päätösvaltaa mukanaan kantavista työntekijöistä on hyviä kokemuksia siellä, missä käytäntöä on kokeiltu. Toiminnan onnistumiseksi on toisaalta tunnettava paikalliset olosuhteet, yritykset ja toimintakulttuuri sekä tässä työllistämisen rajapinnassa olevat haasteet lähes räätälin mittatarkkuudella.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä esittää 17 000 000 euron lisämäärärahaa työntekijöiden ja henkilökohtaiseen palveluun. Osaa määrärahasta voidaan käyttää ostopalveluihin.

9 Tasa-arvo

Hallituksen esitys heikentää myös sukupuolten välistä tasa-arvoa, sillä kilpailukyky sopimus hyödyntää enemmän miesvaltaisia aloja. Naisvaltaiset julkisen sektorin alat jäävät sopimuksessa vähemmälle, leikkaukset kohdistuvat niihin kipeämmin, ja sopimus saattaa lisätä naisten pienituloisuutta, jopa köyhyyttä.

Suomi on ratifioinut Istanbulin sopimuksen. Sopimus edellyttää merkittävää panostusta naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen työhön ja ensi- ja turvakoteihin. Hallituksen esitys on ottanut askeleita tähän suuntaan, mutta ne ovat riittämättömät. Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ on ollut budjettiesityksessä aliresursoitu.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että momentille 32.30.01 lisätään 17 miljoonaa euroa työn etsintään ja henkilökohtaiseen palveluun,

että momentille 32.30.51 lisätään 75 miljoonaa euroa palkkatukeen,

että momentille 32.30.51 lisätään 28 miljoonaa euroa nuorisotakuun elvyttämiseen,

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 1

että momentille 32.30.51 lisätään 20 miljoonaa työllisyydenhoidon kuntakokeilun jatkamiseen,

että momentille 32.30.51 lisätään 40 miljoonaa euroa ammatilliseen työvoimakoulutukseen ja kotouttamiskoulutukseen,

että momentille 32.30.51 lisätään 15 miljoonaa euroa järjestöjen työllistämisen- ja kotouttamisprojekteihin,

että momentilta 32.30.01 vähennetään 17 miljoonaa euroa työvoimapalvelukokonaisuuden tehostamiseen (työllisyyspaketti) ehdotetusta määrärahasta ja

että momentille 33.60.52 lisätään 4 miljoonaa euroa turvakotipaikkojen perustamiseksi Istanbulin sopimuksen mukaisesti sekä

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2016

Tarja Filatov sd
Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Ilmari Nurminen sd

**Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 2**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Yleistä

Suomen julkinen talous pysyy alijäämäisenä lähivuodet, vaikka hallitus tekee mittavia leikkauksia palvelujen rahoitukseen ja tulonsiirtoihin. Hallituksen toimissa korostuvat menoleikkaukset, vaikka kansainväliset kokemukset osoittavat, että lähes yksinomaan mittaviin leikkauksiin perustuva politiikka voi vaarantaa työllisyyden lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Kilpailukyky sopimus leikkaa erityisesti kuntien rahoitusta ja työllisyyttä. Lisäksi koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen suunnatut leikkaukset vaarantavat tulevaisuuden kilpailukykyyn.

Suomen työllisyysastetta on nostettava valtiontalouden tasapainottamiseksi ja hyvinvointivaltiomme palveluiden turvaamiseksi. Meidän on panostettava kasvua edistäviin toimenpiteisiin, jotka luovat edellytyksiä uusien työpaikkojen syntymiselle.

Talouden kasvuun kääntämisessä on suuria haasteita, jotka vaativat nykyratkaisuiden kriittistä arviointia ja rakenteellisia uudistuksia. Hallituksen toimenpiteet työllisyyden parantamiseksi eivät riitä. Työmarkkinat on saatava joustavammiksi, työnteko kannattavaksi ja kannustinloukut pienemmiksi. Työttömien pallottelu viranomaisten välillä on lopetettava ja aktivointitoimenpiteitä on tehostettava ja lisättävä heti työttömyysjakson alussa.

Tasa-arvoa työelämään uudistamalla kotihoidon tuki ja perhevapaajärjestelmät.

Nykyiset järjestelmät lisäävät naisten ja miesten palkka- ja eläke-eroja ja muodostavat esteen tasa-arvoiselle urakehitykselle. Tilastojen mukaan nuorten naisten työllisyysaste on kaikissa Pohjoismaissa huomattavasti korkeampi kuin meillä Suomessa. Perhevapaajärjestelmää on kehitettävä joustavammaksi niin, että perheiden valinnanvapaus lisääntyy. Järjestelmän on tunnistettava perheiden monimuotoisuus ja sovellettava muuttuviin elämäntilanteisiin. Nykyistä paremmin tulee huomioida mm. ero- ja sateenkaariperheet.

Perhevapaajärjestelmää uudistettaessa tavoite on 6+6+6-malli. Kuusi kuukautta olisi osoitettu äidille, kuusi kuukautta isälle, ja kuusi kuukautta olisi vanhempien vapaasti jaettavissa. Perheille tulee antaa nykyistä paremmat mahdollisuudet valita vapaammin, millaisissa erissä he haluavat perhe-etuuksia nostaa ja millaisina jaksoina vapaansa pitää. Tämä helpottaisi naisten työllisyyttä ja töihin paluuta, mahdollistaisi osa-aikatyötä ja lisäisi isien osallistumista lasten hoitoon.

Suomi on ratifoinut Istanbulin sopimuksen. Sopimus edellyttää merkittävää panostusta naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen työhön ja ensi- ja turvakoteihin. Hallituksen esitys on oikeasuuntainen mutta riittämätön. Vihreä eduskuntaryhmä lisää turvakotien rahoitusta.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 2

Nuorten opinnot on turvattava

Alle 30-vuotiaiden nuorten pitkäaikaistyöttömyys on noussut 3 000 nuorella. Lisäksi ammatillisen koulutuksen säästöt uhkaavat vähentää opiskelupaikkoja ja vaarantaa heikoimmassa asemassa olevien nuorten opinnot.

Vihreä eduskuntaryhmä esittää reilua lisärahoitusta ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (80 000 000 euroa) sekä vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitusuudistukseen (8 500 000 euroa). Esitämme korvausta myös kilpailukyky sopimuksen vaikutusten kompensointiin yliopistoille sekä ammattikorkeakouluille.

Työllistämistoimiin lisää voimavaroja sekä uutta ajattelua

Suomessa tehdyt tutkimukset osoittavat, että työttömät uudelleentyöllistyvät parhaiten pian työtömäksi päädyttyään tai kun tuki on loppumassa. Siksi tuen ja aktivointitoimenpiteiden tarve on suurin työttömyysjakson alussa. Työnhakijoita tulisi myös valtion toimesta kannustaa omaan aktiivisuuteen. Näin ollen ansiosidonnaista työttömyysturvaa tulisi kehittää kannustavampaan suuntaan nostamalla päivärahan määrää ja samalla lyhentämällä tuen enimmäisaikaa sen kokonaistasoa kuitenkin leikkaamatta. Kuten talousasiantuntijatkin, kannatamme työttömyysturvan joustoa taloussuhdanteiden mukaan.

Hallituksen esitys työttömyysturvan leikkaamisesta on turhan mekaaninen. Siinä ei huomioida työn haun ongelmia tilanteessa, jossa työpaikkoja ei yksinkertaisesti ole.

Hallituksen suunnitelma työttömien tavoittamisesta 3 kuukauden välein on oikeansuuntainen, mutta valitettavasti siihen varatut resurssit ovat riittämättömät. Työllistämismäärärahojen tasoa leikattiin tälle vuodelle 50 miljoonaa euroa. Syksyn 17 miljoonan euron lisäatsauksella ei saada täytettyä leikkausten aiheuttamaa vajetta, saati sitten luomaan asiakaskäynneillä aitoja kaivattuja työllistämispolkuja. Siksi Vihreä eduskuntaryhmä esittää julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin merkittävää lisämäärärahaa (70 000 000 euroa).

Maahanmuuttajien kotoutumiseen kannattaa panostaa

Maahanmuuttajien onnistuneen integroinnin ja työllistymisen taustalla on laadukas kotoutuminen. Ilman kielitaitoa ja yhteiskunnan tuntemusta on vaikea olla täysivaltainen kansalainen.

Kotouttamiskoulutuksen määrää on nostettu, mutta se ei vielä ole riittävällä tasolla. Samanaikaisesti hallitus leikkaa 20 000 000 euroa työvoimapolitiisesta koulutuksesta ja kotouttamiskoulutuksesta. Vihreä eduskuntaryhmä esittää lisärahaa siihen, että maahanmuuttajien kotoutumistuki säilytetään työmarkkinatuen suuruisena ja että heidän kielikoulutustaan tehostetaan.

Myös turvapaikanhakijoiden työntekoa on helpotettava. Vihreä eduskuntaryhmä haluaa tukea kuntia nykyistä paremmin kuntakorvauksia kasvattamalla. Esitämme lisärahaa myös tuomioistuille maahanmuuttajien oikeusturvan parantamiseksi.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 2

Harmaa talous

Harmaa talous pienentää verokertymää ja rapauttaa yhteiskunnan kykyä turvata peruspalvelut ja hyvinvointivaltio meistä jokaiselle. Veroja kiertävät yritykset saavat epäreilua kilpailuetua. Hyvinvointiyhteiskuntaa joutuvat kannattelemaan tavalliset ihmiset sekä pienet ja keskisuuret yritykset, joilla ei ole mahdollisuuksia tai halua verojärjestelyihin.

Suomessa harmaan talouden laajuus on 10—14 miljardia euroa, mikä vastaa yli viittä prosenttia bruttokansantuotteesta.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa viranomaisyhteistyö on avainroolissa. Yhdenkin pullonkaulan muodostuminen voi vesittää koko ketjun toiminnan. Viranomaisyhteistyötä voitaisiin olennaisesti parantaa paremmalla koordinaatiolla ja tietojen vaihdolla. Erityisesti reaaliaikainen viranomaisyhteistyö on osoittautunut tehokkaaksi tavaksi pureutua piiloon jäävään rikollisuuteen. Myös eduskunta on edellyttänyt toimia viranomaisten välisen tietojenvaihdon ja muun viranomaisyhteistyön edellytysten parantamiseksi. Vihreä eduskuntaryhmä esittää syyttäjälle, poliisille sekä verottajalle lisärahoitusta harmaan talouden torjuntaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2016

Heli Järvinen vihr

**Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 3**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 3

Perustelut

Yhdyn eriävään mielipiteeseen 1 perusteluiden sekä lukuihin 3, 4, 6 (omaehtoisen kouluttautumisen osalta), 7, 8 (pl. viimeinen kpl) ja 9.

Muilla osin vasemmistoliiton vaihtoehtoisen työ- ja tasa-arvopolitiikan hallitukselta edellyttämät budjettitoimet on lueteltu puolueen varjobudjetissa ja valtiovarainvaliokunnan mietintöön jätettävässä budjettivastalauseessa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2016

Anna Kontula vas

**Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 4**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 4

Perustelut

Yleistä

Suomen taloudellinen tilanne on tällä hetkellä vaikea. Suomen työllisyysastetta on nostettava valtiontalouden tasapainottamiseksi ja hyvinvointivaltiomme palveluiden turvaamiseksi. Meidän on panostettava kasvua edistäviin toimenpiteisiin, jotka luovat edellytyksiä uusien työpaikkojen syntymiselle. Sen lisäksi meidän on tarkasteltava menoja ja nykyisiä rakenteita.

Allekirjoittanut tiedostaa talouden kasvuun kääntymisen suuria haasteita ja on valmis tekemään rakenteellisia uudistuksia ja tarkastelemaan kriittisesti nykyhetken prosesseja. Hallitukselta puuttuu selkeä visio, eivätkä toimenpiteet työllisyyden parantamiseksi ole lähellekään riittävät. Nyt tarvitaan kokonaisvaltaisia rakenteellisia uudistuksia; työmarkkinat on saatava joustavammiksi, työnteko kannattavaksi, ja kannustinloukut on purettava. Työttömien pallottelu viranomaisten välillä on lopetettava ja aktivointitoimenpiteitä on tehostettava ja lisättävä heti työttömyysjakson alussa.

Lisää naisia työelämään uudistamalla kotihoidon tuki ja perhevapaajärjestelmät

Nykyiset järjestelmät lisäävät naisten ja miesten palkka- ja eläke-eroja ja muodostavat esteen tasa-arvoiselle urakehitykselle. Tilastot puhuvat puolestaan, sillä nuorten naisten työllisyysaste on kaikissa Pohjoismaissa huomattavasti korkeampi kuin meillä Suomessa. Kotihoidontukea tulisi uudistaa lyhentämällä tuen enimmäiskestoja kahteen vuoteen ja perhevapaajärjestelmää tulisi uudistaa 6+6+6-mallin mukaisesti. Kuusi kuukautta olisi osoitettu äidille, kuusi kuukautta isälle ja kuusi kuukautta olisi vanhempien vapaasti jaettavissa. Tämä helpottaisi naisten työllisyyttä ja töihin paluuta, mahdollistaisi osa-aikatyötä ja lisäisi isien osallistumista lasten hoitoon. Panostamalla tasa-arvoiseen perhevapaajärjestelmään investoimme samalla tulevaisuuteen ja perheiden hyvinvointiin.

Töitä nuorille minityömallilla

Nuorisotyöttömyys on hälyttävällä tasolla, ja sen korjaamiseen vaaditaan nyt toimenpiteitä. Minityömallissamme alle 30-vuotiaat nuoret saavat ansaita 500 euroa kuussa ilman, että se vaikuttaisi tukiin tai muihin etuuksiin. Työnantajat maksavat puolestaan pienempiä työnantajamaksuja nuoren henkilön palkatessaan. Nuoret on saatava kiinni työelämään, sillä yksikin hukattu nuori maksaa yhteiskunnalle miljoonia. Pitkittynyt työttömyys nuorena hankaloittaa selvästi töiden saamista vanhempana, ja syrjäytymisen riski on näin ollen korkea. Sen lisäksi, että kyseessä on taloudellinen menetys, nuoren ihmisen syrjäytyminen on tietysti myös henkilökohtainen tragedia.

Ansiosidonnaisesta kannustavampi korottamalla tasoa ja lyhentämällä maksamisaikaa

Suomessa tehdyt tutkimukset osoittavat, että työttömät uudelleentyöllistyvät joko pian työttömäksi päädyttyään tai juuri, kun tuki on loppumassa. Siksi tuen ja aktivointitoimenpiteiden tarve

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 4

on suurin työttömyysjakson alussa. Työnhakijoita tulisi myös valtion toimesta kannustaa omaan aktiivisuuteen. Näin ollen ansiosidonnaista työttömyysturvaa tulisi kehittää kannustavampaan suuntaan nostamalla päivärahan määrää ja samalla lyhentämällä tuen enimmäisaikaa. Tanskassa kokemukset vastaavasta, ns. Flexicurity-mallista ovat hyvät, ja uskomme että esitetty malli kannustaisi ihmisiä palaamaan työelämään nopeammin.

Parannetaan työpaikkojen ja työnhakijoiden kohtaamista kilpailuttamalla työvoimapalvelut

Suomen työmarkkinat ovat kärsineet jo parin vuosikymmenen ajan tarjonnan ja kysynnän välisestä epätasapainosta. Haasteena on ollut päästä tilanteeseen, jossa työnhakija ja työnantaja kohtaavat tehokkaammin. Nykyinen työ- ja elinkeinotoimistojen järjestelmä ei selviä tästä haasteesta. Pitkäaikaistyöttömien pallottelu eri viranomaisten välillä on saatava loppumaan ja ryhdyttävä konkreettisiin työllistämistoimiin. Työllisyyspalveluita on tehostettava ja työnvälitys on saatava tehokkaammaksi ja tuloshakuisemmaksi. Lisäkoulutus on keskeisessä asemassa työntekijän houkuttelevuuden lisäämiseksi työmarkkinoilla. Antamalla yksityisten työnvälittäjien tukea julkisia työvoimatoimistoja parannetaan työvoiman ja avointen paikkojen kohtaamista. Alueelliset kokeilut yksityisestä työnvälityksestä Uudellamaalla ja Pirkanmaalla ovat osoittautuneet onnistuneiksi.

Uusia työpaikkoja pk-yrityksiin paikallisella sopimisella

Uusia työpaikkoja syntyy pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Paikallisen sopimisen lisäämisessä on kysymys ennen kaikkea työllisyyden ja kasvun turvaamisesta. Työpaikan osapuolille annetaan tilaa yhdessä sopien löytää järkeviä ratkaisuja työn tekemiseen, palkkaukseen ja työaikojen sekä erilaisten vapaiden järjestelemiseen niin, että se on järkevintä työntekijöiden tarpeiden sekä yrityksen tuotannon ja toiminnan tehokkuuden kannalta. Tällä on myönteinen vaikutus tuottavuuteen.

Kansallinen työhyvinvoinnin ohjelma

Taloutemme menettää vuosittain jopa 25 miljardia euroa työkyvyttömyyseläkkeiden, sairauspoissaolojen, sairaana työskentelyn ja työtapaturmien takia. Parempi työhyvinvointi säästää yhteiskunnalle miljardeja samalla, kun se parantaisi yksilöiden elämänlaatua. Työhyvinvointi vaikuttaa muun muassa työssä jaksamiseen. Hyvinvoinnin kasvaessa työn tuottavuus ja työhön sitoutuminen kasvaa ja sairauspoissaolojen määrä laskee. Erityisesti on edistettävä mielenterveyttä vahvistamalla työhyvinvointia ja kuntouttavaa toimintaa jo nuorilla.

Poistetaan ulkomaisen työvoiman tarveharkinta

Nykyisten työntekijöiden jäädessä eläkkeelle Suomi tarvitsee lisää osaajia. Jokaisen työpanos on tärkeä, eikä potentiaalisen työntekijän kansalaisuudella tule olla merkitystä. Tarveharkinta haittaa monen yrityksen toimintaa ja lisää näiden byrokratiaa. Pahimmillaan lupamenettely voi kestää kuukausia. Tarveharkinnan poistaminen mahdollistaisi ulkomaisten työntekijöiden palkkaamisen aloille, joilla nyt vallitsee osaavan työvoiman pula.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2016 vp
Eriävä mielipide 4

Poistetaan turvapaikanhakijoiden työnteon käytännön esteet

Tänä päivänä turvapaikanhakijan on odotettava joko kolme tai kuusi kuukautta siitä päivämäärästä, kun turvapaikkahakemus on jätetty, saadakseen tehdä ansiotyötä. Monet turvapaikanhakijat tekisivät kuitenkin mielellään töitä heti odottamisen sijaan, ja halukkaita työnantajiakin löytyy, mutta hakijoita on hankalaa, ellei mahdotonta palkata. Pitkät turvapaikkapäätöksen odotusajat ovat kuitenkin vain osa ongelmaa. Haastavaa on myös pankkitilin avaaminen, mikä puolestaan on edellytys palkan vastaanottamiselle tehdystä työstä. Siksi esimerkiksi turvapaikanhakijoiden henkilökortin saamista on ensi sijassa helpotettava.

Harmaan talouden torjunta lisää valtion verotuloja

Harmaasta taloudesta aiheutuu Suomessa suuria verotulojen menetyksiä yhteiskunnalle. Lisäksi harmaa talous heikentää yleistä veromoraalia ja vaikeuttaa laillista toimintaa harjoittavien yritysten kilpailumahdollisuuksia. Hyvinvointiyhteiskuntaa joutuvat kannattelemaan tavalliset ihmiset sekä pienet ja keskisuuret yritykset, joilla ei ole mahdollisuuksia tai halua verojärjestelyihin. Eräiden tutkimusten mukaan (eduskunnan tarkastusvaliokunta 2010) harmaan talouden suuruusluokka on 10—14 miljardia euroa, mikä vastaa 5,5—7,5 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tämä merkitsee, että harmaa talous aiheuttaa 4—6 miljardin euron taloudelliset menetykset vuodessa yhteiskunnalle.

Harmaan talouden torjunta edellyttää valtiolta määrätietoisia toimenpiteitä, ja talousrikollisuuden torjunnassa viranomaisyhteistyö on avainroolissa. Viranomaisyhteistyötä voitaisiin olennaisesti parantaa paremmalla koordinaatiolla ja tietojen vaihdolla. Keskeistä ohjelman tavoitteiden saavuttamisen kannalta on rikosten tekomahdollisuuksien vähentäminen, kiinnijäämisriskin lisääminen sekä viranomaisten reagointikyvyn parantaminen harmaan talouden paljastamisessa ja torjunnassa. Poliisi, syyttäjälaitos, tuomioistuinlaitos, Tulli ja Verohallinto tarvitsevat tämän vuoksi riittävät voimavarat harmaan talouden tehokkaaseen torjuntaan. On syytä muistaa, että ponnistukset harmaan talouden torjuntaan maksavat nopeasti itsensä moninkertaisesti takaisin verotuloina, joita ei muuten tulisi valtiolle.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2016

Veronica Rehn-Kivi r